

Ikäystävällisen asumisen ennakointi ja kehittäminen kunnissa ja hyvinvointialueilla

Vanhuspalvelulain 5 §:n mukaan kuntien ja hyvinvointialueiden tulee laatia suunnitelma ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi osana hyvinvointikertomusta tai -suunnitelmaa. Suunnitelmaan tulee sisällyttää myös ikääntyneen väestön asumistarpeiden ennakointi ja näitä tarpeita vastaavan asumisen kehittäminen. Suunnitelma voi olla myös osa ikä- tai asunto-poliittista ohjelmaa tai erillinen suunnitelma.

Miksi ennakointia tarvitaan?

Ikääntyneiden asumistarpeiden ennakointi auttaa varautumaan väestörakenteen muutoksiin ja edistämään sitä, että asuntokanta, asuinympäristöt ja palvelut vastaavat tuleviin tarpeisiin. **Ennakointi on ikääntyneiden määrän ja toimintakyvyn, palvelujen ja asumisen arviointia sekä niihin varautumista.** Ennakoinnilla arvioidaan tulevat

asumistarpeet ja olosuhteet sekä sovitaan kunnan ja hyvinvointialueen kesken, mitä toimenpiteitä toteutetaan, missä ne toteutetaan ja milloin ne toteutetaan.

Sekä kunnilla että hyvinvointialueilla on rooli ikääntyneiden asumisen ennakoinnissa ja kehittämisessä. Kunnat vastaavat ikäystävällisten asuinympäristöjen toteuttamisesta ja asumisratkaisujen suunnittelusta. Hyvinvointialueet järjestävät asumispalvelut ja tarjoavat neuvontaa.

Kuntien ennakointiprosessin vaiheet:

- **Tarpeiden arviointi** (mikä muuttuu, missä ja kuinka nopeasti),
- **Asuntokannan ja asuinympäristön analyysi** (mihin nykyinen rakennuskanta riittää, tarpeet/haasteet, miten asuinympäristöjä tulee kehittää),
- **Toimenpiteiden kokoaminen ja aikataulutus** (mitä tehdään seuraavaksi ja missä vaiheissa),
- **Yhteistyö hyvinvointialueen ja muiden toimijoiden kanssa** (palvelut ja asuminen kehittyvät rinnakkain, toimijoiden tehtävät),
- **Seuranta** (miten toteutus etenee ja mihin tarpeisiin).

Ikääntyneiden asumistarpeisiin vastaamisessa tärkeää on huomioida

- **Ikääntynyt väestö on monimuotoinen joukko:** jokaisella on omat tarpeet ja asumismieltymykset.
- Asumisen tarpeet ja toiveet vaihtelevat mm. toimintakyvyn, tulojen/varallisuuden sekä tukiverkon ja sosiaalisten suhteiden mukaan.
- Ikääntyessä **palvelujen saatavuus, asuntojen esteettömyys** ja **tutun asuinympäristön** merkitys korostuvat.
- Toiveena on saada **monipuolisia asumisen ratkaisuja ja vaihtoehtoja**.
- Laaja-alaista muisti- ja ikäystävällisyyttä asumisessa ja asuinympäristöissä tarvitaan yhä enemmän.
- Heikoimmassa asemassa ovat pienituloiset ja ne, joilla ei ole realisoitavaa varallisuutta, kuten haja-asutusalueilla, lähiöissä ja väestöltään vähenevissä kunnissa asuvat.
- Vanhojen kerrostalojen omistusasunnoissa asuvilla on maksettavana kalliita korjauksia.
- Asuinalueen ja asumisen yhteisöllisyys on tärkeää yksinäisyyden takia.
- Ikääntyneiden ja muistisairaiden ihmisten tarpeet huomioidaan niin, että asuinympäristö tukee heidän toimintakykyään. Myös ympäristön havaitsemiseen ja kokemiin tulee kiinnittää huomiota.
- Asuinympäristö palvelee kaikenikäisiä, vaikka fokus on iäkkäissä ihmisissä.

Muistilista kunnille vanhuspalvelulain asumisen suunnitelmatyöhön

Suunnittelussa kannattaa huomioida esimerkiksi seuraavat asiat.

- ✓ **Huomioi ikääntyneiden toiveet.** Selvitä kyselyillä ja osallistavilla menetelmillä, millaisia asumis- ja asuinympäristöratkaisuja he pitävät tärkeinä.
- ✓ **Huomioi väestö- ja ikärakenteen tulevat muutokset.** Tarkastele ikääntyneiden määrää, ikäryhmäjakaumaa esimerkiksi 10–15 vuoden aikajänteellä ja taajamien ja kylien alueellisia eroja.
- ✓ **Tarkastele asuntokannan rakennetta ja kehitystä.** Selvitä hissillisten ja kohtuuhintaisten asuntojen osuus sekä ikääntyneille tarkoitetut kohteet. Arvioi mahdollisuudet lisätä esteettömyyttä korjausneuvonnalla, avustuksilla ja täydennysrakentamisella.
- ✓ **Tarkastele asumisen ja palvelujen saavutettavuutta.** Arvioi palvelujen sijaintia, liikkumisen edellytyksiä ja julkisen liikenteen toimivuutta alueilla, joille ennakoidaan paljon ikääntyneitä. Tee yhteistyötä sote-toimijoiden kanssa.
- ✓ **Huomioi monipuoliset asumisratkaisut.** Arvioi, miten erilaiset asumismuodot ratkaisuihin (ml. välimuotoiset) vastaavat tulevaisuuden tarpeisiin ja ennakoi lisätarpeita sekä kohderyhmiä, joita ne palvelevat.
- ✓ **Vahvista yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta.** Ennakoi yksinäisyyden, turvattomuuden ja osattomuuden riskejä sekä kehitä keinoja niiden ehkäisemiseksi mm. yhteisöllisillä ratkaisuilla, esteettömillä asuinympäristöillä ja palvelujen saavutettavuudella.
- ✓ **Aseta tavoitteet ja toimenpiteet asuntokannan ja kotona asumisen kehittämiseksi.** Laadi aikataulutetut toimet asumistarpeisiin vastaamiseksi. Se auttaa priorisoimaan ja luo pohjan yhteistyölle hyvinvointialueen, järjestöjen ja yritysten kanssa.
- ✓ **Kirjaa asiat kunnan suunnitelmaan tai strategiaan.** Hyödynnä esimerkiksi hyvinvointisuunnitelmaa tai asuntopoliittista ohjelmaa.

Muistilista hyvinvointialueille vanhuspalvelulain asumisen suunnitelmatyöhön

Suunnittelussa kannattaa huomioida esimerkiksi seuraavat asiat.

- ✓ **Varmista ajantasainen tietopohja.** Kokoa ennakointitiedot ja palvelutarvearviot ja muodosta alueellinen tilannekuva yhteisen suunnittelun pohjaksi.
- ✓ **Kuule ikääntyneitä.** Ikääntyneiden ja heidän läheistensä kuuleminen ja osallistaminen varmistaa, että asumisratkaisut vastaavat todellisiin tarpeisiin, tukevat toimintakykyä ja lisäävät luottamusta sekä sitoutumista suunnitelmiin.
- ✓ **Tue kuntien ennakointia ja integroi tiedot omaan suunnitteluun.** Osallistu aktiivisesti kuntien asuntopolitiikan ja HYTE-työn tukemiseen ja tarjoa tietoa palvelutarpeista ja väestömuutoksista.
- ✓ **Varmista monitoimijainen yhteistyö.** Rakenna työryhmiä tai foorumeita kuntien ja kuntien vuokratotalyhtiöiden kanssa.
- ✓ **Yhtenäistä käsitteet ja määrittelyt.** Varmista että toimijoilla on yhteinen näkemys käsitteistä: senioriasuminen, yhteisöllinen asuminen, välimuotoiset ratkaisut, ikäystävällisyys. Selkeät käsitteet tukevat yhteistyötä kuntien ja palveluntuottajien kanssa.
- ✓ **Suuntaa kehittämistä kevennettyyn palvelurakenteeseen.** Tunnista esimerkiksi yhteisöllisen asumisen kustannus- ja henkilöstövaikutukset. Laaditaan tiekarttoja peittävyystavoitteiden saavuttamiseksi yhteistyössä kuntien ja muiden toimijoiden kanssa.
- ✓ **Huolehdi neuvonnasta ja asumisen ennakoinnin tukemisesta.** Järjestä ikääntyneille neuvontaa asumisen ratkaisuista, taloudellisista vaihtoehtoista ja kotona asumisen tuesta. Rakenna neuvonta yhteiseksi prosessiksi kuntien kanssa.
- ✓ **Laadi selkeä suunnitelma.** Määritä tavoitteet, toimenpiteet, resurssit, vastuut ja yhteistyö kuntien ja muiden toimijoiden kanssa.

